

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N° 7.

Sambata 3. Martiu

1862.

ISTORIA ARDEALULUI in 1848—49

de K ővári Láslo.

Si dreptul istoricu alu romaniloru.

I.

La pagin'a 20 scrie D. K. L. in istori'a Ardealului: ca romanii mai de multu nu s'au numeratu intre natiunile Ardealului, care aveau activitate politica, ungurulu, sacniulu si sasulu, carii ajungeau cu numerulu romaniloru, siedeau in adunarea tieriei, in care pe romanime o represent'a numai unu episcopu unitu de legea grecescă. — Acęsta aserțiune a D. K. L. preste totu considerata e falsa:

1) Pentru ca despre romanimea Ardealului nu se pöte dice in genere, cumca romanulu mai de multu nu s'a numeratu intre natiunile Ardealului, care au avutu drepturi politice si civile, ca-ci aflamu in istori'a pastratu, ca romanii mai de multu au avutu dreptu politicu si civile, care le au usuatu cu cealalte natiuni ale Ardealului dinpreuna. Despre acestu adeveru ne putemu convinge din urmatöriele date istorice:

a) din Anonimulu notariu (alu regelui Béla), care la capu XXIV pag. 49 dice: ca in Ardealu pe tempulu lui Tuhutu domniea Gelu romanulu: „Et dum ibi diutius morarentur, tunc Tuhutum pater Horca, sicut erat vir astutus, dum coepisset audire ab incolis bonitatem terrae ultra-silvanae, ubi Gelou quidam Blacus dominium tenebat;“ — si la cap. XXVII pag. 53 ca: Romanii de buna voiea loru si au alesu de domnu pe Tuhutu, „Tunc habitatores terrae videntes mortem domini sui, sua propria voluntate dexteram dantes dominum sibi elegerunt Tuhutum patrem Horca,

b) din decretulu lui Andreiu III din anulu 1291,

in care scrie: ca cu nobilii, sasii si cu romanii a tienutu la Belgradu adunare, „cum nos universis nobilibus, Saxonibus, Siculis et Olachis in partibus transilvanis apud Albam Juliam pro reformatione status eorum congregationem cum iis fecissemus, ab iisdem nobilibus, Saxonibus, Siculis et Olachis diligenter inquiri fecimus, si dictae possessiones: Fogaras et Zombathel ad ipsum magistrum Ungrinum dignoscuntur juste et legitime pertinere.“

c) Din cosmografia lui Sebastianu Münster, care scrie: ca voivoda Ardealului se alegea de catra: Secui. Romani si Teutoni — „Reges Hungariae multo tempore gubernarunt Transilvaniam per subordinatam illuc provincialem prefectum, quem lingua sua vocarunt Voivodam, is autem eligi consuevit a tribus linguis: Ceculis, Valachis et Teutonibus, eratque Locum tenens Regis, quin et quidam eorum, ad regiam venerunt dignitatem, id quod pater ex Corvino Mathia.“

d) Din tractatele, care leau facutu universitatea tieraniloru romani si unguri cu nobilii in an. 1437 (vedi Magazinulu de Antoniu Kurz din a 1846, p. 365—375 tom. II. fasc. a III.)

e) Din drepturile, care leau avutu comitii, baronii romani (chinesii) in Ardealu sub regii Ungariei, si anume din dreptulu chineziloru din secuime, din comitatulu Huneadörei, carii aveau si jurisdictiune civile (cum cetimu in suplemele la istori'a Transilvaniei alui Benkö tom. I. pag. 567 in Milcovia tom I. et II. pag. 117) si din dreptulu, celu avea domnulu romaniloru din Fogarasiu, care se considerá de catra boierii romani cá unu principe, cum scrie Nicolau Olahu (in Ungari'a sa pag. 29.)

f) Din cele ce scrie Cristianu Scheseu in ruinele Panon. (tom. I., pag. 25) unde dice: ca Isabela la Alba-Iulia a chiamatu adunare de trei limbi, care

limbi n'au pututu fi altele, de catu limb'a ungara, germana si romana. —

2) Pentruca ungerii, secuii si sasii n'ajungea cu numerulu loru pe numerulu romaniloru cumu aserté-dia D. K. L., ci ilu intrecea inca, precumu ne spune istori'a Transilvaniei de Benkő tom. I. libr. a IV. p. 472 unde dice: ca atata e numerulu romaniloru in Transilvani'a, catu acela nu numai ajunge numerulu celor'alalte popóra, ci si ilu intrece cu multu „tantus namque est numerus Valachorum, ut reliquorum omnium Transilvaniae populorum personas non modo adaequent, sed et multo superent.“

3) Pentruca episcopulu romanescu nu a pututu representá in dieta romanimea, ca-ci dinsulu nu avea locu in dieta cá deputatu si delegatulu romanimei (care dupa legile cele aristocratece nu avea valóre politica nationale), ci avea locu in dieta cá regalistu numai chiamatu din partea regimului si cá astfelu nu putea vorbi, nece vol'a in numele romanimei, ci numai in numele seu cá privatu, precumu vorbi si Ioane Lemény episcopulu in a. 1848 in adunarea tierei dela Clusiu in privinti'a uniunei Ardealului cu Ungari'a. —

II.

Totu la pag. 20 dice D. K. L. a) ca romanulu a fostu iobagiu celor'alalte natiuni, b) ca, care dintre romani s'a redicatu, a capatatu nobilitate ungerésca, si s'a socotitu pe sene de unguru si se rusiná, déca cineva i aducea aminte originea lui, c) ca romanii numai asia puteau purta deregatoria, déca trecea la religiunea gr.-cath., d) ca 600,000 neuniti de legea grecésca au fostu lipsiti de bucuri'a vietiei cetatienesce si e) ca dela anulu 1744 incóce romanii neuniti ne incetatu au staruitu, cá se se primésca de a patra natiune.

La acestea asertiuni a D. K. L. observediu urmatóriele:

1) La asertiunea de sub a) cumca D. K. L. ratacesce aserandu in genere, ca romanulu ar' fi fostu iobagiu altoru natiuni, pentruca romanii in genere considerati nu au fostu iobagi altoru natiuni; ci o parte buna dintre ei a fostu liberi, precumu se póte vedé din cartile cele numeróse de nobilitate, care astadi le posedu nobilii romani; cum arata starea romaniloru din fundulu regiu, carii n'au fostu iobagi sasiloru; cum cetimu in mai multe istorii, mai alesu in istori'a Transilvaniei alui Benkő la p. 112 livr. IV. tom. I., unde dice: ca o parte buna de romani

in Ardealu a avutu conditiune libera, din cari mare parte s'au facutu militari romani, („pars gentis valachicae potior nobilibus transilvanis subdita est, sunt tamen eorum haud pauci liberae conditionis, horum e numero milites valachi maximam partem creati“) alta parte din romani a fostu supusa principelui, cum cetimu in scrisórea episcopului rom. cath.: Demetriu Napragi din an. 1602, scrisa catra Rudolfu imperatulu, in carea dice: ca romanii sunt supusi parte principelui, parte nobililoru provintiei („Valachi dispersi sunt per totam provinciam montosa praesertim inhabitant loca, subsunt partim principi Transilvaniae, partim nobilibus ejusdem provinciae.“ Magaz. de A. Kurz 1846 tom. II. fasc. IV. pag. 392); éra alta parte din romani a fostu militari limitanei inpartiti in dóue legiuni romane limitante, dintre care legiunea prima pedestra s'a inceputu in districtulu Brasiovului si s'a estinsu prin distr. Fogarasiului, scaunulu Sabiniului, Orastiei, si prin comit. Huniadoriei; éra legiunea a dou'a pedestra prin dist. Bistriței, Rodnei si prin comit. Tordei, Clusiuului si ala Dobocei, (precum scrie Benkő in istori'a Transilvaniei tom. I. p. 14), care legiuni dela anulu 1764 pana la anulu 1851 au esistatu si mare parte au fostu nobili si nici de catu au fostu iobagi proprietariloru altoru natiuni, si asia numai o parte dintre romani a fostu iobagi, nu natiuniloru, ci proprietariloru, intre cari proprietari au fostu si romani.

La asertiunea de sub b) cumca nu se póte aserá in genere: ca romanii, carii sau redicatu la stare nobilitara, s'aru fi consideratu pe sene de magiari, pentru ca dintre romanii nobili numai unii, parte pentru interese materiali, parte pentru ca inprivinti'a sensului nationalu erau stricati si parte din nepricepere s'au lapadatu de consangeniei sei, si au trecut in castre straine, (pe cari romanii inse nu iau consideratu de unguri nece iau numitu magiari, ci renegati, apostati, corecture), éra alta parte dintre nobilii romani a remasu credintiósá originei sale, credintiei parintiesce, si natiunei romane si sia ténutu de mare onóre a avé originea s'a dela poporulu romanu, care a fostu mai famosu, mai tare, mai mare, mai gloriosu si mai cultu de catu Gothii, Hunii, Avarii, Ungurii s. a. si sia ténutu de rusine si de crima-natiunale a se lapada de nationalitatea romana, a se laudá cu origine straina si a se face asemenea galitiei din fabula, carea se laudá in penele peunului.

Acést'a a mea asertiune in contra D. K. L. o documentéza

1) faptele cele nationale laudavere ale clerului romanu unitu, care si in anulu 1744 prin legea tieriei art. 6 s'a redicatu la stare nobilitaria, totusi dinsulu nu s'a consideratu pe sine de magiaru, nici s'a rusinatu de gloriós'a sa origine si de natiunea romana, ci cu tóte poterile a lucratu pentru inaintarea, inflo- rirea si fericirea natiunei romane si cu tóte potin- tiósele medie legali s'a luptatu pentru limb'a romana, pentru libertatea nationala romana;

2) simtiulu celu nationalu in fapte manifestatu alu nobililoru din fundulu regiu, carii de feliu nu s'au consideratu pe sine de unguri; documentéza in urma

3) esemplulu aceloru nobili romani din comitate, din cele doue legiuní romane, carii nu s'au lapadatu de dulcea loru natiune romana, nice s'au consideratu pe sine de unguri.

La asertiunea de sub punctulu c) cumca e falsu : ca romanii atunci putea purta oficie, candu trecea la legea gr. cath., ca-ci romanii au pututu ajunge la deregatorie candu treceau si la alta lege dintre cele primite in Transilvani'a; despre acestu adeveru ne póte convinge esemplulu aceloru romani, cari trecuti la legea reformata au purtatu oficie, ne convinge decretulu lui Leopoldu imp. din 1701 in care scrie : ca romanii, carii treceau la óre carele dintre confesiunile cele primite in Transilvani'a aveau a- celea privilegie, care le avea relegiunea, la care au trecut : „Leopoldus — Memineritis procul dubio Cle- mentissimae resolutionis Nostrae sub 14. Aprilis an. 1698 repetitae, quo serio decrevimus, ut Valachis graeci ritus integra libertas sit uni ex quatuor in Tran- silvania receptis religionibus se uniendi vel etiam in suo religionis statu, quo nunc sunt, manendi, ita qui- dem, ut iisdem privilegiis gauderent, quibus illa reli- gio, cui se Valachi univerint, gaudet.

Quum autem magna cum displicentia intelliga- mus, quod contra praefatas nostras clementissimas resolutiones non solum agatur, verum etiam seditio- nis, et turbationis inquietis publicae amantes spar- gere audeant, quod intentio nostra esset, ut praefati Valachi ad unionem cum religione catholica cogarentur, proinde vobis . . . mentem et intentionem clemen- tissime declarare volumus, quod dictis Valachis in- tegra libertas sit. seu uni e quatuor receptis in Tran- silvania religionibus se uniendi aut in suo statu mo-

derno manendi, gaudeantque illis privilegiis, quibus religio, cui se univerint, gaudet.“ (la Georg. Fejér Codicil. diplom pag. 299).

La asertiunea de sub punctulu d) cumca nu numai romanii neuniti de legea grecésca, ci si din- tre romanii uniti acei, carii n'au fostu nobili, au fostu lipsiti de bucuri'a vietiei cetatianesci, ma si dintre romanii cei nobili de facto fórte puçini s'au bucu- ratu de drepturele sale, pentruca la ocuparea postu- riloru si mai alesu aceloru mai insemnate ei nu se respectá dupa cuviintia si dupa dreptate, ci numai candu si candu li se aruncá cate o sfarmatura, si cate o cójja depe mésa vietiei cetatianesci.

La asertiunea de sub punct. e) in urma reflec- tezu, cumca romanii s'au luptatu pentru nationalitate si inainte de anulu 1744, cum se vede din mai multe lupte alu romaniloru facute pentru drepturile natiunei romane si inainte de anii la 1744, anume din lucrarile metropolitiloru uniti : Theofilu si Athanasiu (din a. 1696—1701, si mai alesu din luptele episcopului ro- manescu unitu : Innocentiu Micu (Klein). Acestu bar- batu mare si ne muritoriu inainte de an. 1744 in nu- mele clerului si natiunei romane a cerutu dela Ma- iestate : cá romanii uniti se fia fi ai patriei, se se numere intre staturile principatului, si se aiba dreptu la legislatiunea patriei, la tóte beneficiile ei. — In urm'a acestei rogari prin o resolutiune regésca din an. 1732, 11. Decembre s'a ordinaru; cá sub presi- diulu lui Franciscu Paulu comite a Vallis comisariulu regescu, denominatu pentru diet'a Transilvaniei cu in- trevenirea si a episcopului rom. cath. si a episcopu- lui romanescu de ritulu grecescu, se se examine din punctu in punctu cererea si gravaminele clerului si ale natiunei romane, si de se va puté face ceva con- ventiune amicabila cu romanii, se se substérna a- ceea pentru aprobare la Maiestate; ne potenduse face conventiune amicabila, atunci comisiunea pe lunga propri'a s'a opinione se faca cunoscuté tóte greuta- tile, care s'au nascutu in privinti'a postulateloru cle- rului si ale natiunei romane — ne implinendu guber- niulu acestu mandatu imperatescu episcopulu roma- nescu : Innocentiu Miculu (Klein) din nou a recursu la Maiestate pentru gravaminele romaniloru; dupa acestu recursu impnratulu in anulu 1734 23. Nov. a inputatu guvernului, pentru ce n'a implinitu manda- tulu imperatescu datu in caus'a romaniloru si de nou a ordinaru, cá in alta comisiune sub presidiulu gu- bernatorului se se examine cererea, si gravaminele

romaniloru, si se se face relatieune despre ele, ponnenduse si acum'a multe greutati si pedece postulatelor romaniloru din partea gubernului si a aristocratiloru, episcopulu Ioane Innocentiu Miculu ne incetatu a staraitu la inaltulu tronu, cá se esopere drepturile competente romaniloru.

Dupa mai multe cereri si lupte, Maiestatea Sa in 20. Iuliu 1742 a ascuratu implicate drepturile si privilegiile romaniloru uniti de legea grecésca; aristocrati'a inse Transilvana in locu de a da dreptu de natiune romaniloru, in anulu 1744 in articolulu 6 alu legeri tierei din acestu anu, pe romanii nobili ia numeratu nobililoru celorualte natiuni, adeca pe romanii indreptatiti in comitate ia lipitu de unguri, in secuine de secui, in sasime de sasi fara de voi'a romaniloru, si cu ignorarea natiunei romane.

Cu acést'a elusiune de drepturi romanii nu s'au indestulitu, de unde ne'ncetatu si dela anulu 1744 incóce s'au luptatu pentru nationalitatea romana (cum recunósce si D. K. L.) si inca nu numai romanii neuniti de legea grecésca, cumu se vede a aser'a D. Sa, ci si romanii cei uniti, precum putem vedé din suplic'a romaniloru, care prin episcopii romani de ambe confesiunile Ioan Bobu si episcopulu Gerasimu s'au substernutu Maiestatei in anulu 1791 pentru drepturele natiunei romane, precum se vede din suplic'a episcopiloru romani de ambe confesiunile substernuta die-tei in anulu 1842 si din petitiunea romaniloru de ambe confesiunile din anulu 1848. (Va urmá.)

Adres'a preotiloru dintre muntii apuseni catra S. Sa D. Metropolitulu in caus'a dreptulu loru politicu.

(Data in an. trecutu, candu li se denegá dreptulu de concetatiunu; si se tienea de buitogotai, candu apera drepturile nationale.)

(Incheiere din Nr. tr.)

Noi Esc. D. archiepiscupe inca nu amu si uitatu tempurile acele de trista memoria, candu dintre celelalte natiuni transilvane, aceli se credeau pre sene a fi celi mai ereditiosi filii ai patriei si ai tronului, carii sciú striga mai tare asupra romaniloru, ca graviteza catra nordu, ca sunt rusolatri, unde i atrage pre ei si confesiunea loru, si de fruntasi aceloru tendentie inferá pre preotii romaniloru, si

eata ca adjunseramu si trecuramu preste dílele acele, candu romanii cu cele mai grele sacrificie si aretara inaintea lúmei simtiemintele sale nemidiuocitu si singuru numai catra tronulu imperatului Austriei, pana candu de ceea parte veduramu, cumu toema conationalii acelora recusera la rusi si apoi armele cele redicate asupra tronului austriacu, insii le depusera la piciórele rusiloru. Acum totu acea partida, pentru ca romanii in intielesulu diplomei imperatesci pretindu egal'a indreptatire nationala, si voliescu reorganizare prin congregatiuni generali comitatense dupa legile patriei si alegerile oficiatiloru prin reprezentantii poporului, si nu prin comitetele din 1848, cari adusera atare fatalitati preste tíera, ne striga de reactionari in favórea ministeriului din Vien'a, si cati chiamati, cati nechiamati, esmisi spre terorizarea nóstra, toti se credu pe sine indreptatiti a ne inegri inaintea guvernului cu cutare iscoditura de nesupunere, de anarhi'a si altele asemenea; tóte acestea imbracandule in vestminte de reporturi oficióse, si inca, cá mai securi se 'si ajunga scopulu, incepu dela statulu preotiescu, pentru ca sciú, ca „batevoiu pacurariulu si se voru respii oile.“

Inse acestoru strigari, acestoru calumnii, acum le au trecutu tempurile, ca acum nici romanii, nici preotii cu confesiunea loru nu mai sunt tolerati in tíera, pana la beneplacitumu unui Apafi, et trium receptarum nationum, ci ei 'su filii si eredi patriei dupa acea mesura, dupa care ei sunt proprietari, si pórtar sarcinele si 'si vérsa sangele pentru apararea patriei si spre sustienerea tronului ei. Si in acea mesura ei — romanii — firesce ca prin reprezentantii loru, au a incurge in administrarea si in legislatiunea patriei constitutionala. Ar' fi dar' tempulu de a inceta dela maiestriele practisate pana aci in contra romaniloru, cá espatriati, ar' fi tempulu de ai socoti si ai avé de filii ai patriei si candu unii, seu alii individi din romanii voru calca, séu voru lucra in contra legiloru patriei, cá filii ai patriei si dupa legile patriei se se pedepsésca, ca si celu din alte natiuni in casuri asemenea, dará nici natiunea romana si nici filii ei, pentru cá sunt romani, se nu se terorizeze si toem'a asia se se contenésca ori si cine a se scula asupra statului preotiescu, eara pentru lucrurile sale individuali respundu, ori si carele si dintre preotii cá si dintr'alte clase, ne adscrienduse acelea statului in-tregu, ori personalului, de care se tiene.

Drepta acea, subscrisii cu filiésca reverentia a-

Iergamu la grati'a Escelentiei Tale, Se Te induri a midiulóci la Escelenti'a Sa D. gubernatoru conte Miko, cá se benevoliésca a clarifica pre subordinatetele jurisdiciuni si oficiali, cumca au a considérea pre romani de fili ai patriei, asemine indreptatiti cu celi de nationalitatea magiara ori sasa, si de cele ce vorbescu, consulta, incheia ori intreprindu acelea, cá individi sengurateci, ori prin adunari comunali séu tienutali ori comitatense intru restaurarea si aperarea drepturilor sale, acele se le liea de liertate si romanilor ori cá individi sengurateci, ori cá adunantie comunali, séu tienutali intru castigarea drepturilor cuvinite dupa dreptate, si recunoscute prin diplom'a imperatésca; si se benevoliésca Escelenti'a Sa a demanda si subordinatiloru sei din tienutul nostru, cá se se oprésca dela apucaturile indatenate, ca daca vreunu romanu vorbesce in caus'a natiunei sale, séu vreuna comuna romana nu primesce, se i se faca nedreptate dupa arbitriulu cuiva, pre toti romanii si cu de osebire pre intieligenti si pre preotii intregului tienutu se i descrie de reactionari cu placutul loru nume de „bujtogató“ si pre comunele romane de nesubordinate casionátorie de anarchia. — Cu cari apucature se vedu unii a crede ca, esistandu una partida lucrátoria pentru noua subordonare a natiunei romane si supremati'a celei magiare, inaintea acesteia siar' castiga gratia si merite pentru venitoriu.

Noi nu volimu a contradíce respektivilor oficiali ai comitatului, ca daca Petru séu Paulu, ori Antoniu cu Stefanu si cu Simeone fia preotu, ori intieligentu unulu, ori mai multi, va séu voru comite, ori cu vórba, ori cu lucrari ceva incontra ordinii legali, ce nu suferé starea constitutionale, atunci acelu Petru séu Paulu, ori Antoniu cu Stefanu si cu Simeone cu numele se nu fia denunciatia ori denunciati la locurile cuvenite, si traptati dupa demeritele lor, inse cá statulu, ori personalulu, de carele se tienu ei, se se denuntia, se se traga in suspitiune si se infiere de turburatori precum s'a practisatu de catra multi si ca asemine lucrari se se primésca si traptedie de oficióse, incontra acestoru mesuré protestamu solemniter.

Ne indoindune a afirma, cumca raporturi cá aceste intr'adeveru si mai multu contribuescu spre turburarea si semenarea ne'nerederei in anemele locuitorilor. — Eara daca mai sunt, carii voliescu si acum dupa emanciparea politica a natiunei romane a

se sustiené asupra ei absolutismulu, despotismulu si terorismulu, si cartea cea négra pentru notarea celoru lucratori in caus'a romana, acum, candu ne aflamu tóte nationalitatile patriei sub constitutionalismu asemine indreptatoriu, faca acelea, cá secretarii loru mai pe ascunsu si nu mai pe subt mana se 'si duca notarile sale, eara nu in forma oficiósa.

Alt-modu etc.“

Urmedia subscriberile.

Acestu actu istoricu, cá atare publicatu aici, si toema in postulu patimiloru, documentéza credintiósa iubire, de care sunt insufletiti parintii nostri, ad. preotii romanilor, cari sunt pastori adeverati si pentru aperarea drepturilor turmei si eluptarea vietiei natiunei sale. Astfelu de pastori, cari 'si punu viéti'a pentru oile sale, trebue imitati; eara turm'a va asculta glasulu lor, pentru ca elu ne chiama la lupt'a pentru dreptate si adeveru. Ferice de noi, déca toti preotii nostri voru urma faptelor archipastorilor, cari pórtá crucea viitorului nostru pe urmeri neinduositi, dupa cum facu multi, cá cei de susu, cari cu totii merita a fi inregistrati de adeverati parinti ai popórelor sale, cari nu pórtá frica de cei ce ucidu numai trupulu; dar' sufletulu, spiritulu nulu potu suprimi, dupa cum ne invati'a scriptur'a.

TRIUMFULU LUPTEI !

Barbatulu dreptu si tare in cea ce si a propusu
Nu crésta pe tiranulu, ce frontea ia 'ncretitu;
Solidu remane 'n lupta de dreptu si veru condusu,
Chiar' cerulu se se surpe, remane neclatitu!

Cristu Dieu, si legeai santa in gloria a invinsu,
Candu Martiri fora numeru in sirui s'au luptatu;
Astfelu imperatieai pe mari, uscatu s'a 'ntinsu,
For' numeru, fora margini triumfe a reportatu!

Asia au invinsu popóre in lupte pentru dreptu.
Virtutea si dreptatea triumfu cantu si la noi!
Armati cu dreptu la lege, cu toti se damu si peptu;
Ca-ci, cine se retrage, e cobe la nevoi.

Vedemu pe ceru serinulu; la noi e dreptulu domnu!
Curagia cu blandetie fimbrieze alu nostru midiulocu!
Din lupta ease dreptulu ne mai scurtatu de omu!
Ea, lupt'a 'n calea legeri triumfa preste focu! —

Parinte alu poterei! Revarsati alu teu daru
Pe fortea cea romana, si tigrii a 'mblandi.
Dar' móie si 'mpetrierea cu harulu teu celu raru
Din peptulu, celu ce tiese intrigi in nopti si di.

Da spirtu si da viétia la toti ai nostri parinti,
 Se pórté crucea nóstra, candu una s'or lupta ;
 Ca fiii si nepotii la luptatori ferbinti,
 Si tie Dómne si loru, triumfe voru canta !

Red.

LUPULU MEHEDINTIÉNULU.

„De multe ori, la multi Domni
 s'au facutu resmiritia si tulbu-
 rare pentru reutatea grecilor.“
 Const. Capitanulu.

I.

Radu-Mihnea Voda, palidu, cu ochiulu incrun-
 tátu, cu fruntea redimata pe man'a sa, pareá absor-
 bitu in fioróse cugetari. Unu sgomotu, ce se facu la
 usi'a cabinetului seu, ilu trase din acésta reveria. O
 femeia in vestminte négre, cu perulu despletitu, cu
 faéia inundata de lacrimi se arunca la genunchile tira-
 nului strigandu :

— „Ertare, Maria Ta ! esti mare, esti puter-
 ni cu ; fi bunu, fi milostivu ; nu versa sange nevino-
 vatu. Fi cá pastorulu celu bunu ; nu'ti jertfi turma
 féreloru straine. Esti romanu, Maria Ta ; esti Dom-
 nulu romaniloru ; iartale loru, nu face pe placulu
 veneticiloru !“

Si nenorocit'a feme'a imbratisiá genuchile tira-
 nului, le unda cu lacrimile sale ; dar' nici lacrimi,
 nici rugatiuni nu'i putea atinge inim'a ; o priviea cu
 unu aeru neinduplecatu si despretiitoru. Apoi se
 întórse catra Armasiulu celu mare care intrá in a-
 cestu minutu :

— „Armasie, s'au facutu pregatirile ?

— „Da, Maria Ta.

— „Se se omóra in pórt'a palatului, cá se'i vé-
 na poporulu, se scie in ce chipu resplatesce Mihnea
 tradatoriloru.“

Armasiulu se inchina si voi se se retraga ;
 Domnulu ilu opri cu unu gestu si adause :

— „Se se incépa executi'a de la stoiniculu
 Bercanu ; i se cuvine acésta deosebire cá unuia ce
 e mai mare la rangu si capeteni'a rebeliloru.“

La aceste cuvinte femea care stá intr'o atitu-
 dine rugatóre scóse unu tipatu patrundietoru si cadíu
 fora cunoscintia.

Stolniculu Bercanu erá soéiulu ei.

Radu-Mihnea Voda erá fiulu lui Mihnea, numitu
 Mihnea turcítulu. Tatalu séu, dupa ce domni de

doue ori in tíera, cadíendu din a doua domnia, se
 duse la Constantinopole si acolo, spre a placé Tur-
 ciloru, abjura religi'a parintiloru sei si imbratisiá is-
 lamismulu, atatu elu, catu si fíiu séu celu mare.
 Dómn'a sa, femeia piósa, vrendu celu puéinu se sus-
 traga pe fíiu-séu celu micu de la o asemenea umilin-
 tia, ilu tramise la santa Agora ; ear', de acolo, calu-
 garii ilu trimasera la Veneti'a. Acestu alu doilea fíiu
 alu lui Mihnea erá Radu. Indíestratu cu o inteligintia
 fíréscá, si insetatu de dorintia de a se lumina, ju-
 nele Principe se duse la universitatea dela Padova,
 unde facú studiuri fórté intinse. Candu fú chiamatu
 la domni'a tíerei, mai multi greci din Constantinopóle
 esplótandu recunoscinti'a sa catre calugarii care'i in-
 lesnisera midiolócele de a invetia, se alaturara pe
 lunga dinsulu si 'lu insoéira in Principatu ; cu acelu
 spiritulu de intriga care ei caracteriza, ei parvenira á
 domina pe junele Domnitoru, a'lu raci de compatriotii
 lui si a ajunge cu incetulu a ocupa singuri tóte in-
 altele demnitati. De la caderea imperiului bisantinu,
 multi greci, spre a scapa de persecutiile Turciloru,
 venisera a cauta unu asilu in tíerele romane ; aci ei
 gasira acea nobila ospitalitate, care caracteriza pe
 stremosii nostri. Traiulu celu bunu si imbilsugarea
 de care se bucurá atunci romanii le surise ; spre a
 se folosi de ele, catara prin totu felulu de intrige se
 domineze intr'o tíera straina, ei carii era sclavi in
 patri'a loru. Cu suirea pe tronu a lui Radu-Mihnea,
 vedítura realizate in parte aceste planuri infernale.

Dar' romanii, adevérati urmasi ai romaniloru,
 in totud'aun'a au fostu mundri si gelosi de nationa-
 litatea loru ; niciodata n'au privitu cu ochi buni in-
 riurirea strainiloru in trebile loru din intru. Si a-
 cesta e unu pretiosu daru, care trebue pastratu, ca-ci
 elu a facutu, cá nationalitatea nóstra se remaia inal-
 terabila, dupa atatea incercari, atatea cotropiri de
 neamuri si de limbi.

In tóte impregiurarile critice, Dumnedieulu roma-
 niloru a intinsu asuprale braéiulu seu protectoru ;
 niciodata nu ia parasitu cu desevarsire ; chiaru in
 timpurile de decadintia s'au vedítu caractere inalte,
 animi indrasnetie care au protestatu in contra opre-
 siunei, care, neputendu a o invinge, au datu celu pu-
 éinu semnalulu resistintiei, si alu caroru sange ver-
 sátu pentru aপরarea causei nationale, a gasitu in
 urma resbunatori.

Astfelíu de la venirea greciloru in tíera supu
 Radu, Stolniculu Bercanu dela Merisiani, boieru mare

si puternicu, vedîndu pericolulu ce amenințiá chiaru esistintia nóstra nationale, se puse in capulu opo-
sitiiei; dar' purtarea sa leala si patriotica, in locu
de a fi intielésa de Domnu, ei atrase mani'a sa. In-
trigile greciloru triumfara; si acestu bunu patriotu,
imprenna cu alti optu boieri carii impartasiau opi-
niile sale, fura acusat de conspiratie si inalta tra-
dare, si osinditi la mórte.

In desiertu frumós'a Maria, soçi'a lui Bercanu,
protestà de inocenti'a lui si 'i implorà gratia dela
D.; acest'a fú implacabilu. Amu vedîutu cum doiós'a
femeia isi perdu cunoscinti'a, candu in presenti'a
ei se detera ordinile de esecutia; puçinu cate pu-
çinu isi veni in simtire; si, cá cum 'si ar' fi imputatu
unu minutu de slabitiune, se ridica, si, aruncandu
tiranului o privire despretiuitóre, cobori treptele pa-
latului cu unu mersu siguru si cu unu aeru plinu de
mundria.

In acestu minutu multimea era adunata la pórtá
palatului, cá se asiste la esecutia. Cei noua condam-
nati, scosi de la inchisóre, fura condusi de padítori
la loculu supliciului; o adunca tacere se facú. Ca-
petele loru cadítura unulu dupa altulu sub securea
calaului. Domnulu, incongiuratu de consiliarii sei
venetici, priviea de pe feréstr'a cea mare a palatului.
Condamnatii priimira mórtea cu barbatia; se vedea
ca moru pentru unu principiu. Multimea priviea con-
sternata, fara se esprime nici aprobare nici desap-
robare, candu unu glasu de femeia intrerupse tacerea
generalá:

— „Ómeni buni, priviti aceste capete despar-
tite de trunchiulu loru, acestu sange versatu, elu
curge pentru voi: iar' voi stati in nepasare si rab-
dati o asemenea strimbatate? Va fi dîsu óre ca strai-
nulu se sdrobésca pe romanu in pamentulu nascerii
sale. Ómeni buni, sangele cere sange. De nu veti
resbuná pe acesti'a mane va veni rondulu vostru;
tirani'a nu scie se se oprésca, n'o lasati se se in-
cuibeze, amaru vóa! . . . Ce stati muti si neclintiti?
óre tremura animile in voi? ce, nu mai sunteti voi fiii
vitejiloru? Romani, fratii mei, nu lasati neresbunata
mórtea lui Bercanu. Voi sciti c'a fostu soldatu lui
Mihaiu Vitézulu, l'a urmatu cu credintia in tóte ba-
taliele; ranile de pe trupulu lui o marturisescu. Ce,
asia de josu au cadítu romanii! doispredece ani
s'au scursu abia dela mortea eroului. Ce, a secatu
sangele din vinele vóstre? Resbunare, fratii mei!
Celu ce suferu nedreptatea, ce se face altora, nu o va

puté depart'a dela sine. Grecii suntu isvorulu strim-
batatii; sariti cu mari cu mici se 'i goniti din tíera!“

Poporulu inceput a murmura. Radu nu audiea
cuvintele soçiiei lui Bercanu; dar' vedîu agitati'a mul-
timei si dete ordine seimeniloru a o imprastia. Unu
conflictu s'ar' fi pututu nasce; multi indemna la re-
volta. In acestu minutu, parú inse p'intre multime
unu omu d'o statura 'nalta, imbracatu cu elegantiá si
bine armatu, care strigá. „Fiti cu minte; n'a venitu
inca timpulu.“ Cuvintele lui facura impresia; ca-
ci lumea incepú a se respundi, fara a se opune puterii
armate; si in adeveru ar' fi fostu o nesocotintia;
ómenii domnesci ar' fi pututu macelari fara mila mul-
timea desarmata. Pe candu poporulu se retragea,
Mari'a se apropia de omulu, care printempinase fur-
tun'a si ei adresá aceste cuvinte:

— „Ai disu, ca n'a venitu inca timpulu: va veni
dar' odata?“

— „Va veni response elu; soçulu Dumnitale
va fi resbunatu.“

— „De cine?“

— „De mine.“

— „Dar' cine esti?“

— „Suntu Lupulu Mehedintiénulu!“

(Va urmá.)

PROTOCOLU

care s'a luat astadi in 4. Ianuariu 1862 de catra
representanti'a comunelor Secasiu, Giurgiova si Calina
cá tienetórie de notariatulu Secasiului, cerculu Cara-
siovei in comitatulu Carasiovului.

Dupa ce comunele mai susu numite constau nu-
mai din romani, dupa ce Maiestatea Sa preagratio-
sulu nostru imperatu prin inalt'a s'a diploma din 20.
Octob. 1860 si mai de aprópe prin biletulu séu de
mana totu atunci emisu catra cancelariulu Ungariei
baronulu de Vay da fiacarei comune liber'a vóia de
a si alege ea insasi limb'a sa oficiale, limb'a petitiu-
niloru si supliceloru sale si ordina totuodata, cá ofi-
cialii administratiunei justitiiale si politice tóte re-
solutiunile, ordinatiunile si mandatele de orice specie
cari se tramitu deadreptulu la comune, se le tramita
compuse in aceea limba, care ele (comunele) si au
ales'o de limb'a negociate a afaceriloru sale comunali.

Asia noi representantii comunelor mai susu
numite pre basea dreptului firescu ca suntemu ro-
mani, si pre basea gratiósei dispusetiuni imperatesci,
preanaltu autografu, respicatu astadi dechiaramu lim-
b'a nóstra romanésca de limba oficiale pentru noi, si
determinamu protocolulu acesta in totu respectulu alu
substerne onor. judetiu cercualu spre alu inaintá la
mainalt'a deregatoriá a comitatului impreuna cu re-
solutia nóstra dorentia si rogare: cá pentru veni-
toriu tóte resolutiunile si ordinatiunile se ni se tra-
mita numai in limb'a acést'a, de noi astadi cá limba
a negotieloru nóstre comunali alésa si determinata,

prin care fapta si preanalt'a ordinatione imperatésca si dreptulu egalitateri s'ar' respectá, si unoru comune curatu-romanesci, cari nu ceru alta de catu ce le a datu Ddieu si imperatulu, li s'ar' face una dreptate, li s'ar' sterge una lacrema.

Datu in Secasiu in anulu, lun'a dñu'a mai susu insemnate.

Representantii comuneloru mai susu numite.

Fondulu Sincaianu.

(Urmare din Nr. tr.)

In um'a scrisórei mele din 21. Noembre a. c. am onóre ati tramate pentru fundatiune a „Sincaiana“ dela urmatorii binefacatorii :

DD. Mihaelu Pitey, c. r. pretoru din Radauti 10 fl., Georgiu Constantinoviciu de Greculu par. din Voloventiu 6 fl., Georgiu Ciupercovici par. din Campulungu 5 fl., Alesandru Ciupercovici, par. din Milisieuti 5 fl., Stefanu Isopesculu, par. din Iaslouti 5 fl., Ioanu Zuranu, administratoru din Stulpicani 5 fl., Parteniu Popescu, admin. din Cernauti 5 fl., Ioanu Sbiera profesor de limb'a romana 5 fl., Isidoru Onciulu, teol. absolutu 5 fl., Leo Popescu, juristu abs. 4 fl., Toma Renney de Herszényi, par. din Burla 2 fl., Michaeu Onciulu, par. din Fratauti 2 fl., Vladimiru Dimitroviciu, par. din Moldoviti'a 2 fl., Vasiliu Socolianu, par. din Frumosu 2 fl., Antoniu Dimitroviciu, par. din Stupca 1 fl., Georgiu Piotroschi, par. din Seretu 1 fl., Ioanu Piotroschi 50 cr. Sum'a 65 fl. 50 cr. v. a. (Va urmá) O. Renney.

DANIELU SIHASTRU.*)

Subtu o ripa pe unu riu in spume,
Unde unu sihastru a fugitu de lume,
Cu versarea serii unu strainu sosí.

— „Stefanu alu Moldovei vine ati vorbi!

— „Stefanu alu Moldovei, Danielu ei spune,

*) Stefanu-Voda mergendu dela cetatea neamtului in susu spre Moldov'a, a mersu spre Voronetiu, unde traiea unu parinte Sihastru a nume Danielu, si batendu Stefanu-Voda in usi'a Sihastrului sei descuie, a respunsu Sihastrulu: se astepte Stefanu-Voda a fara pana va ispravi rug'a, si dupa ce si a ispravitu

„Se astepte afara! Suntu in rugatiune.“

— „Bunule parinte! suntu ranitu si 'nvinu;

„Insusi a mea muma astadî m'a respinsu!

„Viu sati ceru povatia dec'a nu-i mai bine

„Turciloru Moldov'a d'astadî se se 'nehine?“

Danielu Sihastru Domnului a disu.

„Ma insiela auditulu, ori eu amu unu visu?

„Capulu ce se pléca palosiulu nu-lu taie;

„Dar' cu umilintia lantiulu incovoie!

„Ce e óre traiulu, daca e robitu?

„Serbatóre 'n care nimeni n'a zimitu?

„Viéti'a si robi'a nu potu stá 'mpreuna,

„Nu e totu d'odata pace si furtuna.

Jugu aduce mórte: timpulu seu barbaru

E 'nceputulu mortii, lungu, cumplitu, amaru.

Dómne! tu ai dreptulu a schimba 'n morminturi

Pentru neatarnare, ómeni si pamenturi;

Dar' nu ai p' acela, cá s' ei daruesci:

Poti cá sei farami; dar' nu se-i robesci!

Daca manati slaba scepstrulu ti-o apasa,

Altuia, mai harnicu, loculu teu ilu lasa!

Ca-ci mai bine este supusu laudatu,

De catu cu rusine domnu si atarnatu!“

Dupa aceste vorbe, Stefanu stringe ostire

Si 'nvingundu paginii, 'naltia o manastire.

D. Bolinteanu. (Ref.)

Sihastru ruga, l'au chiamatu in chilia pe Stefanu-Voda si s'au ispoveditu Stefanu-Voda la densulu, si a intrebatu Stefanu-Voda pe Sihastru, ce va mai face, ca nu póte se se mai bata cu Turcii. Inchinava tiar'a la Turci au ba? Er' Sihastru a disu se nu o inchine, ca resboiulu este alu lui, numai dupa ce va isbindi, se faca o manastire acolo in numele santului George. . . Deci a si purcesu Stefanu-Voda in susu pe la Cernauti si pre la Hotinu si au strinsu óste felu de felu de ómeni si au purcesu in josu. Er' Turcii, intielegendu, ca va se vie Stefanu-Voda cu óste in josu, au lasatu si ei cetatea neamtului d'a o mai bate si au inceputu a fugi spre Dunare, ear' Stefanu a inceputu 'ai goni pana ei trecu Dunarea.

Iuon Neulcea, letopisitiele Mold. pag. 199.